

Етапи формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей

В умовах реформування освіти і пошуку шляхів оптимізації навчального процесу перед вищою школою висувається завдання створення ефективної методики формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей. Складовою частиною комунікативної компетенції є лексична компетенція, без набуття якої повноцінне спілкування є неможливим. Тому чинна Програма з англійської мови для професійного спілкування (2005) ставить завданням досягнення належного рівня сформованості лексичної компетенції у студентів немовних ВНЗ для забезпечення їхнього ефективного функціонування у професійному середовищі.

Огляд науково-методичних джерел з проблеми формування іншомовної комунікативної компетенції та лексичної компетенції (І.М.Берман, В.А.Бухбіндер, В.С.Коростильов, С.Ф.Шатілов, Ю.В.Гнаткевич, Ю.І.Пассов, Г.О.Китайгородська, О.Б.Тарнопольський, Е.В.Мірошніченко, І.В.Баценко, В.Д.Борщовецька, R.Ellis, I.Nation, N.Schmitt, W.G. Widdowson та ін.) показує, що це питання займає провідне місце у методичній науці. Вченими-методистами досліджено роботу лексичних механізмів в рецептивних та (ре)продуктивних видах мовленнєвої діяльності, розроблено типи вправ і складено словники-мінімуми фахової лексики, висвітлено питання семантизації лексики та її засвоєння на різних етапах навчання іноземної мови.

Проте поряд з позитивним досвідом вирішення цієї проблеми на практиці існує необхідність постійного вдосконалення шляхів навчання лексичного матеріалу, пошуку нових можливостей для підвищення ефективності формування як лексичної, так і комунікативної компетенції у студентів немовних ВНЗ. В сучасних методичних дослідженнях вказується на потенціал нових освітніх технологій і методів, які повинні бути залучені до навчального процесу у руслі комунікативного методу навчання. Реалізація провідного принципу цього методу – навчання в колективі і через колектив – забезпечує активну мовленнєву взаємодію всіх суб'єктів навчального процесу, тобто інтерактивність. Тому адекватним цьому принципу методом, що створює сприятливі психолого-педагогічні умови для підвищення ефективності й результативності навчання студентів немовних спеціальностей, вважаємо *інтерактивний метод* навчання. Зважаючи на викладене вище, **метою статті** є проаналі-

зувати й уточнити етапи формування комунікативної компетенції у студентів-економістів з акцентом на використання інтерактивних методів навчання.

Розглядаючи проблему визначення етапів формування іншомовної комунікативної компетенції та її невід'ємного лінгвістичного компонента – лексичної компетенції, ми виходили з концептуального положення про те, що процес навчання іншомовної лексики проходить шлях від отримання знань з лексики і вироблення первинних (лексичних) умінь до розвитку вторинних (мовленнєвих) умінь через формування лексичної навички – навички вживання лексики сумісно з іншим матеріалом.¹ Ми також керувалися вказівкою Ю.І.Пассова щодо поетапності формування лексичних навичок: спочатку формуються навички роботи з лексичним матеріалом, потім має місце етап удосконалення навичок, і лише після цього настає етап розвитку вмінь оперування лексичними одиницями у мовленнєвій діяльності.²

Крім цього, ми взяли до уваги висновки інших дослідників, які вважають, що навчання іншомовної лексики проходить через етапи семантизації і первинного закріплення, формування та вдосконалення навичок.³ Отже процес формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів-економістів, який охоплює процес формування лексичної компетенції, має, за С.Ф.Шатіловим, орієнтовно-підготовчий етап для ознайомлення з новими лексичними одиницями і створення орієнтовної основи як необхідної умови формування лексичної навички; стереотипно-ситуативний етап для тренування у вживанні слів під час аналітико-синтетичної діяльності з новою лексикою; варіююче-ситуативний етап для подальшої автоматизації дій з новим лексичним матеріалом у мовленнєвій діяльності.⁴

Узагальнюючи наведені вище положення науковців щодо виділених етапів оволодіння іншомовною лексикою та зважаючи на необхідність використання інтерактивних методів навчання як специфіки цього дослідження, вважаємо, що процес формування власне лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей доцільно звести до трьох етапів:

- 1) етап подачі, семантизації ЛО та створення орієнтовної основи як необхідної умови для наступного формування лексичної навички;
- 2) етап автоматизації дій студентів з лексичним матері-

¹ Очерки методики обучения устной речи на иностранных языках / Руковод. кол. авт. В.А.Бухбіндер. – К.: Вища школа, 1980. – С. 150.

² Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – С. 115.

³ Борщовецька В. Д. Етапи навчання студентів-економістів англійської фахової лексики з урахуванням їх когнітивних стратегій // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія. – 2002. – Вип. 5. – С. 188.

⁴ Шатілов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. – С. 29–30.

алом на рівні слова, словосполучення та на понад-фразовому рівні;

3) етап автоматизації дій студентів з ЛО у мовленні на текстовому рівні і контролю її засвоєння студентами.

Перший етап – це етап рецептивного засвоєння лексичного матеріалу, а інтерактивна діяльність проявляється у взаємодії студентів з іншомовною лексикою та/або словником у дотекстовій діяльності, під час якої знімаються труднощі розуміння термінів підмови спеціальності, йде підготовка до читання фахового тексту. Другий і третій етапи – це етапи репродуктивного і продуктивного засвоєння іншомовної фахової лексики, тому студенти взаємодіють як з текстом, так і один з одним або з викладачем при виконанні текстової та післятекстової мовленнєвої діяльності. Запропонована нами структура діяльності з інтерактивного формування лексичної компетенції у студентів-економістів узгоджується з теорією П.Я.Гальперіна і Н.Ф.Тализіної щодо поетапного формування розумових дій і відбиває мисленнєво-пізнавальні процедури здобуття знань:

1. Сприйняття навчального матеріалу.
2. Усвідомлення і запам'ятовування в ході діяльності з переробки та репродуктивного відтворення засвоєного.
3. Самостійне практичне використання засвоєного лексичного матеріалу як у системі навчальних вправ, так і в подальшій діяльності іншомовного спілкування.

При такій організації навчання задіяні всі механізми навчаючого пізнання: сприйняття-засвоєння, що забезпечує розуміння й усвідомлення навчального матеріалу; засвоєння-відтворення, що забезпечує детальне засвоєння з метою поглибленого пізнання; творче практичне застосування отриманих знань. Розглянемо кожен етап детальніше.

Завданням **першого етапу** інтерактивного формування лексичної компетенції є забезпечити процес сприйняття звукової і графічної форми слова, його семантизацію і виконання операцій вибору, заміни, сполучуваності, членування і трансформації.

При сприйнятті лексичної одиниці відбувається ознайомлення студентів зі звуковою і графічною формою слова при його читанні чи слуханні, а також усвідомлення семантичних значень лексичних одиниць. Тут має місце становлення і розвиток процесів розпізнавання, диференціації, ідентифікації і розуміння лексичних одиниць, засвоєння їхньої форми, значень та можливості поєднуватися між собою. Зазначені вище процеси у ході мисленнєвої діяльності супроводжуються, на думку психологів, свідомим контролем і корегуванням дій¹ при виконанні інших операцій із засвоєння лексики, таких як виділення словотворних компонентів лексичних одиниць, їхньої трансформації або адекватної мовленнєвій

задачі заміни, співвіднесення форми слова з його значенням тощо.

Від рівня сприйняття нової лексичної одиниці залежить міцність і довготривалість утримання її в пам'яті, а також швидкість і можливість подальшого відтворення. Сприйняти об'єкт, яким у даному випадку виступає лексична одиниця, означає „виділити його з оточення і подумки назвати, тобто віднести до певного класу предметів. Якщо це зразу не вдається, у процесі сприймання відбувається динамічний пошук найкращої інтерпретації наявної інформації”² Іншими словами, „динамічний пошук” означає вибір і застосування відповідної стратегії засвоєння лексичних одиниць.³ З цією метою насамперед потрібно задіяти стимулюючі стратегії, тобто мотивування і заохочення студента до сприйняття лексичних одиниць, використовуючи адекватні ситуації зорові та/або слухові аналізатори для мобілізації їхньої уваги, пам'яті, мислення. По-друге, варто використати так звані соціальні стратегії, тобто створити позитивний мікроклімат і сприятливу атмосферу навчальної діяльності, підтримувати добрі стосунки між викладачем і студентами, розвивати почуття справедливості, поваги і взаємоповаги та взаєморозуміння всередині студентського колективу. Саме ці стратегії сприйняття лексичного матеріалу готують підґрунтя для продуктивної мовленнєвої взаємодії студентів при виконанні ними мнемонічних операцій зі словом.

Для з'ясування значень нових слів та виразів у рамках першого етапу формування лексичної компетенції проводиться семантизація лексичних одиниць. Тому виникає необхідність проаналізувати основні підходи психолінгвістів і методистів до цього складного процесу та виділити, на нашу думку, найприйнятніші способи і прийоми семантизації лексики в умовах професійно орієнтованого навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей.

Аналіз науково-методичної літератури з метою виділення ефективних способів і прийомів семантизації нових лексичних одиниць показав, що існує чимало способів розкриття значень й усвідомленого запам'ятовування слів. Наприклад, Б.В.Беляєв розглянув і проаналізував дванадцять способів семантизації слів іноземної мови: однозначний і багатозначний переклад; використання наочності і здогадки за контекстом; етимологічний аналіз слова і зіставлення слів за допомогою синонімів та антонімів тощо.⁴ Проте, на його думку, лише тлумачення студентами виражених іншомовними словами понять із самого початку створює умови, необхідні як для розвитку мислення іноземною мовою, так і для правильного вживання іншомовних слів в їхній мовленнєвій діяльності. Отже провідним способом розкриття смислової сторони

¹ Петровский А. В., Брушлинский А. В., Зинченко В. П. и др. Общая психология. – М.: Просвещение, 1986. – С. 109.

² Степанов О. М., Фицула М. М. Основы психологии и педагогики: Навч. пос. – К.: Академвидав, 2003. – С. 129.

³ Schmitt Norbert. Vocabulary in Language Teaching. – Cambridge: CUP, 2000. – P. 137.

⁴ Беляев Б. В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. – М.: Госучпедгиз РСФСР, 1959. – С. 118.

іноземних слів вважається тлумачення тих понять, які виражаються словами іноземної мови. Такий підхід відповідає ідеї комунікативності, тому що передбачає інтенсивну аудитивну діяльність студентів під час сприйняття звукових образів нових слів та аналітико-синтетичну діяльність під час усвідомлення їхніх значень. У свою чергу, це сприяє активній мовленнєвій взаємодії учасників навчального процесу, що відповідає завданням інтерактивного формування комунікативної компетенції у ході структурованої комунікативно зорієнтованої навчальної діяльності. Тому лише в умовах реального функціонування розкривається істинне значення мовної форми кожної лексичної одиниці, що в контексті нашого дослідження означає необхідність семантизації термінологічних одиниць у процесі фахової комунікації і через використання економічного дискурсу.

Аналізуючи інші способи семантизації лексики у світлі нашого дослідження, тобто інтерактивного навчання термінологічної лексики і формування на цій основі іноземної комунікативної компетенції студентів-економістів, вважаємо за необхідне виділити прийом контекстуального розкриття співзначень термінів з опорою на знання основного значення при засвоєнні термінологічної лексики.¹ Контекстуальний спосіб семантизації термінів вимагає встановлення наявних морфолого-синтаксичних зв'язків з іншими термінами у даному контексті. Відповідність слова контексту вказує на правильність його семантизації, причому важливо, щоб засвоєння і закріплення слів проводилось на достатній кількості прикладів, різноманітних за граматичною і лексичною сполучуваністю слів і характером контексту. Отже повторюваність лексичних одиниць у різноманітних контекстах, багаторазове зорове і/або аудитивне сприймання і внутрішнє промовляння під час читання сприяють закріпленню в пам'яті їхніх значень, сполучуваності та вживання.

Контекст відіграє неабияку роль у встановленні семантичної виразності терміна, а також дає студентам можливість здогадатися про значення слова при його схожості зі словом рідної мови, що важливо в плані зняття труднощів опрацювання термінологічної лексики різних типологічних груп. Тому слід розвивати у студентів вміння бачити у графічному образі слова схоже слово у рідній мові, вміння правильно його озвучити і визначити значення на основі форми слова і контексту, в якому воно вживається.²

Важливо, щоб контекст відбивав усі основні семантичні ознаки слова, і особливо ті, які відрізняють його від відповідного опорного слова у рідній мові. Тому на основі сказаного вище вважаємо, що контекст виступає інструментом для розвитку та збагачення потенціального словника студентів, тому що він часто дозволяє здогадатися про значення нового слова за допомогою таких за-

собів як тема розмови чи основний зміст тексту, який ми читаємо, або навіть його заголовок чи анотація до нього. Тобто розумінню нових слів сприяють сам дискурс і стилістичні засоби, а також граматичні структури і пунктуація. Отже можна зробити висновок: щоб правильно семантизувати термін певної галузі, необхідно орієнтуватися на спеціальні контексти, зміст яких не повинен виходити за межі досліджуваної галузі. Лише завдяки включенню в цей чи інший контекст терміни виконують свою дефінітивну функцію, виражають наукові поняття і беруть участь у формуванні і формулюванні думки (С.Л.Рубінштейн, О.О.Леонтьєв, І.О.Зимня). Термін набуває конкретного значення у контексті, а контекст, у свою чергу, допомагає здогадатися про відповідне значення терміна, не вдаючись до його перекладу.

У процесі аналізу способів семантизації термінологічних одиниць виявилось, що, крім контекстного засвоєння лексики, зумовленого природним процесом здобуття інформації під час мовленнєвої діяльності читання, при розгляді похідних парадигматичних форм або дериватів терміна для семантизації термінів і розширення термінологічного словника студентів-економістів доцільно використовувати мовну здогадку. За допомогою деривації певного терміна можна вибудувати цілу низку термінів і термінологічних словосполучень, а також навчитися правильно поєднувати їх з іншими словами чи термінами. Наприклад, від основи слова *produce* студенти під керівництвом викладача утворюють словформи *producer, production, product, productive, productivity*; будують словесні сім'ї та словосполучення *product profitability, production cost, producer price* та ін. Базисний термін є не лише основою для похідних утворень термінологічних словосполучень, але й служить опорним елементом для формування певної тематичної групи термінів і таким чином сприяє побудові семантичних мереж співвіднесених слів, що відбиває тематику фахового тексту або навчальної комунікативної ситуації. Такий прийом дозволяє акумулювати словниковий ресурс студентів за тематичною ознакою, розвинути вміння студентів думати категоріями словесних сімей, а не окремих слів, що мінімізує їхні лексичні прогалини і сприяє формуванню іноземної лексичної компетенції.

Ще один спосіб семантизації термінів базується на словотворенні та залученні мовної здогадки і попереднього мовного досвіду студентів. Мовна здогадка з опорою на словотворення є ефективним способом розкриття значень термінів при читанні спеціальних текстів. Аналіз словотворних елементів термінів необхідний також для розуміння явищ синонімії та антонімії в термінології, на що звертають увагу лінгвісти. Наприклад, В.Л.Іщенко виділяє словотворний тип антонімії³ (*appreciation – depreciation, liquid assets – illiquid assets*), а Д.С.Лотте вказує, що різні лексичні елементи, морфологічні елементи або

¹ Берман И. М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах. – М.: Высшая школа, 1970. – С. 133.

² Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. – М.: Высшая школа, 1987. – С. 80.

³ Іщенко В. Л. Англійський багатоконпонентний економічний термін (парадигматичний і синтагматичний аспекти): Дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04 / Полтавськ. ун-т спож. кооп. України. – Полтава, 2002. – С. 104.

морфолого-синтаксичні конструкції можуть викликати синонімію термінів.¹ Саме тому, використовуючи різні підстановчі таблиці або схеми, студентам корисно проводити аналіз словотворних елементів термінів, що допоможе їм не лише розуміти значення термінів у фахових текстах, але й продукувати нові терміни у процесі інтерактивного мовлення на основі прочитаного тексту або змодельованих навчальних комунікативних ситуацій і таким чином забезпечить успішне формування у них іншомовної лексичної компетенції.

Розглянуті нами вище способи і прийоми семантизації лексики супроводжуються виконанням вправ: у підстановці, трансформації, завершенні речень відповідними словами, групуванні лексичних одиниць за певними ознаками або вибір певного слова з ряду даних (синоніми, антоніми, еквіваленти слів рідної мови, дефініції), заповнення пропусків та складання словесних сімей, побудову словосполучень та речень з новими словами. Прикладами вправ першого етапу можуть бути такі:

Exercise 1. Fill in the missing letters in the following terms. Make up your own word collocations or sentences with these words.

Model: *propri_torship – proprietorship: The majority of businesses in America are tiny units owned by a single person – an individual proprietorship.*

1. ll_bility
2. entreprene_r
3. sto_kholder
4. monopol_
5. conglomer_te

noun	verb	adjective(s)
product	to produce to limit	productive
power		monopolistic
liability	to enter	
leader		corporate

Exercise 2. Fill in the blanks with *noun*, *verb*, or *adjective* forms. Use a dictionary if necessary. The first has been done for you.

Exercise 3. Using all possible prefixes and suffixes write as many derivatives as possible with the words given below. Translate them into Ukrainian.

Model: *price: priced; pricing; priceless; pricelessness; pricey; overprice; underprice; underpricing – ціна: оцінений; калькуляція цін; безцінний; безцінність; дорогий; завищувати ціну; занижувати ціну; заниження цін.*

prefix	stem	suffix
pre-	market	-ed
un-	limit	-ing
over-	board	-able
mis-	power	-eer
dis-	share	-er
re-	lead	-tion
	fix	-less
	direct	-ful

¹ Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. – М.: Изд-во «Наука», 1982. – С. 31.

² Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М.: Рус. яз., 1989. – С. 136.

Exercise 4. Match the following verbs with the correct nouns to form common partnerships. Then choose four phrases and make your own sentences with them.

Model: *to fix a price: The officers of three largest supermarket operators in Cleveland (USA) had secretly met to fix meat and grocery prices.*

verbs	nouns
1. to fix	a) a business
2. to differentiate	b) the risk
3. to organize	c) a price
4. to own	d) goods and services
5. to restrict	e) the Board of Directors
6. to take	f) a corporation
7. to elect	g) a product
8. to trade	h) patents
9. to supply	i) the liability
	j) stocks

Exercise 5. Complete the following sentences with suitable terms given in the box below. Then exchange the exercise with your partner to check the answers. The first has been done for you.

shareholders; Board of Directors; loans; dividends; profit; limited liability; unlimited liability; investments; sole proprietor; partners; public companies.

1. The *shareholders* of a company do not always agree with the management on how the business should be run.
2. The firm finds it hard to fund the _____ it needs to modernize the plant.

В результаті виконання таких вправ студенти набувають навичок диференціації та ідентифікації лексичних одиниць, трансформації слів за допомогою словотворних елементів та побудови асоціативних зв'язків зі словами рідної мови. Поступово студенти опановують вміння відтворювати виучувані лексичні одиниці та здогадуватись про їхнє значення. Чим більше операцій виконують студенти зі словом, тим краще ці слова запам'ятовуються, а це створює передумови для подальшої інтерактивної мовленнєвої діяльності у процесі опрацювання фахових текстів або розігрування навчальних комунікативних ситуацій. Отже на цьому етапі закладається основа для ґрунтового оволодіння лексиною, йде активна підготовка до дій студентів з новими лексичними одиницями, що має місце на наступному етапі формування іншомовної лексичної компетенції.

Другим етапом інтерактивного формування лексичної компетенції у студентів-економістів, як зазначалося вище, є етап активного вживання лексичних одиниць на рівні речення і понадфразової єдності (ПФЄ). На цьому етапі відбувається синтезована дія з вибору відповідно задуму і правильного поєднання лексичних одиниць з іншими в параметрах, які забезпечують їх ситуативне використання і служать однією з умов виконання мовленнєвої діяльності.² Це означає, що студенти оволодівають вміннями здогадуватись про значення невідомих слів у тексті або в ситуаціях, знаходити асоціативні

зв'язки та утворювати словесні сім'ї, оперативно добирати адекватні лексичні одиниці відповідно до умов здійснення комунікації, граматично й стилістично правильно поєднувати слова при формулюванні своїх висловлювань. Набуті таким чином вміння дозволяють студентам поступово підготуватися до вищого, продуктивного етапу роботи з лексикою.

На думку психологів, поряд з процесами автоматизації дій студентів із сприйняття та репродукції певних лексичних одиниць, коли студент вирішує задачі за допомогою шаблонних дій з опрацьованим раніше матеріалом і ця робота базується переважно на роботі пам'яті, на другому етапі відбувається також продукування висловлювань з вивченими лексичними одиницями на рівні речення і ПФЄ, для чого задіяне мислення студента.¹ Значить, на основі цього можемо стверджувати, що на другому етапі проходить репродукування студентами іншомовної фахової лексики і починається процес продукування ними нових слів, причому ці операції відбуваються у так званій текстовій діяльності: знаходження у тексті необхідної інформації для обґрунтування своїх думок, підготовка тез і складання плану тексту з метою його подальшого обговорення, визначення головної ідеї тексту і передбачення подальшого ходу дій.

Позитивним результатом такої мисленнево-мовленневої діяльності є те, що іншомовний лексичний матеріал інтегрується з предметними фаховими знаннями студентів, а це формує комплекс внутрішніх і зовнішніх мотивів навчально-пізнавальної діяльності та сприяє усвідомленому засвоєнню ними термінологічної лексики за спеціальністю. Основним типом вправ на другому етапі є умовно-комунікативні (у підстановці, завершенні, розширенні, відповіді на запитання, у виборі еквівалентів слів у рідній мові студентів, у побудові простих ситуативно зумовлених висловлювань та їх правильного граматичного оформлення). Вправи повинні передбачати наявність комунікативно вмотивованих та особистісно значущих завдань, що відповідають професійним інтересам студентів-економістів, стимулюють самостійне вживання ними термінологічної лексики на рівні речення/фрази або ПФЄ і тим самим готують їх до подальшої інтерактивної мовленневої діяльності із вживанням іншомовного лексичного матеріалу на завершальному етапі формування комунікативної компетенції.

Прикладами вправ другого етапу можуть бути наступні:

Exercise 1. What different forms of doing business do you know? List all the advantages and disadvantages of each type of business unit. Check whether you were right or wrong after reading the text.

TYPES OF BUSINESS UNITS	ADVANTAGES	DISADVANTAGES

Exercise 2. While you read the text try to fill in the following vocabulary map with as many related words and expressions as possible.

Types of business units	
People	
Activity	
Documents	
Finances	
Management	

Exercise 3. How well have you understood the text? In turns with your partner ask and answer the following questions to the text.

Exercise 4. Which of the following statements can be used to make up a plan for the text you have just read? Discuss your decision with the partner and then arrange the chosen statements in a logical order.

Третій етап інтерактивного формування лексичної компетенції у студентів-економістів передбачає подальше удосконалення дій з новими лексичними одиницями на рівні ПФЄ і тексту. Основними завданнями цього етапу є виконання автоматизованих мовленнєвих дій із засвоєними іншомовними термінами-словами і термінологічними словосполученнями в умовах, наближених до реальної іншомовної комунікації майбутніх спеціалістів. Практичне використання засвоєного лексичного матеріалу на цьому етапі відбувається в інтерактивній мовленнєвій діяльності і супроводжується систематичним контролем і самоконтролем правильності виконання студентами мисленнево-мовленнєвих операцій з лексикою, оцінкою рівня досягнутих результатів. З цією метою виконуються комунікативні вправи нижчого і вищого рівня на висловлення студентами своїх думок у так званій післятекстовій діяльності, такій як обговорення відбитих у фахових текстах професійних питань та аргументування власних поглядів на ту чи іншу виробничу проблему, аналіз економічної ситуації з використанням вербально-зорових опор та коментування статистичних даних, узагальнення теоретичних положень економічної науки та розгляд альтернативних підходів до застосування цих положень у практичному житті. Такі види завдань вважаються проблемними, а це робить процес навчання фахової лексики і формування на цій основі іншомовної лексичної компетенції гнучким і цікавим, професійно зорієнтованим та особистісно вмотивованим.

Найкраще такі завдання виконувати, як доведено дидактами,¹ у парній та груповій формах мовленневої взаємодії всіх її учасників, оскільки збільшується час продуктивного опрацювання фахової лексики, покращується мовна майстерність студентів, підвищується їхня самооцінка, забезпечується висока результативність, справжня комунікативність та професіоналізація навчального процесу. Тому вважаємо за доцільне вживати вивчену термінологічну лексику у парах, міні-групах і колективно у дискусіях за прочитаними текстами, у рольових або ділових іграх на основі змодельованих

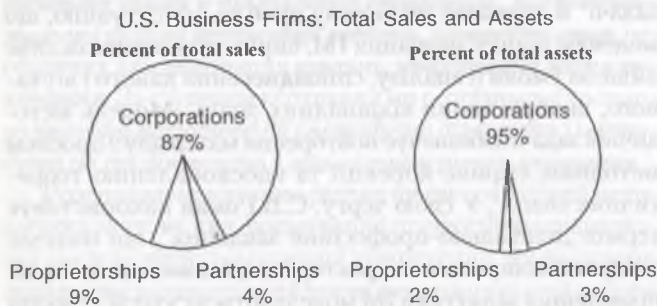
¹ З м н я я И. А. Репродуктивность и продуктивность в обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе. – 1992. – № 1. – С. 17.

за допомогою предметної або вербальної наочності навчальних комунікативних ситуацій, а також шляхом проведення презентацій виконаних індивідуальних або групових навчально-дослідних проєктів. Як свідчить досвід, виконання таких комунікативно орієнтованих завдань забезпечує досягнення необхідного рівня сформованості комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей і практичного оволодіння іноземною мовою професійного спрямування.

Нижче наводимо приклади вправ для третього етапу.

Exercise 1. In small groups discuss the situation from the text and work out possible ways of handling this problem.

Exercise 2. Work in pairs. Look at the following pie charts depicting the percentage of total sales and total assets of US business firms and comment on the given figures. Compare this information with that of Ukraine. Is it the same or different?

Exercise 3. Work in small groups. At the annual meeting of the company's shareholders, the Board of Directors of the corporation put forward a decision to retain annual earnings and plough it back into the development of the company.

Group 1. You are the owners of small stock and disagree with this decision. You claim dividends on the invested capital. Be angry and impatient in your demands. Threaten to take actions if your claims remain unsatisfied.

Group 2. You are the owners of enormous amounts of shares. You agree with the decision suggested by the Board of Directors. Give reasons why it is preferable not to take any dividends this year.

Group 3. You are members of the Board of Directors of the corporation. Give additional arguments to sound convincing. Submit exact figures and facts; try to avoid showing emotion.

Отже на третьому етапі інтерактивного формування лексичної компетенції сформована на попередніх етапах лексична навичка переходить в уміння практичного використання іншомовної фахової лексики у професійно орієнтованому спілкуванні іноземною мовою. Це досягається за рахунок багаторазового повторення нових термінологічних одиниць в дотекстовій, текстовій та після-текстовій навчальній діяльності, а також завдяки організації властивих комунікативному методу інтерактивних форм мовленнєвої взаємодії з метою формування іншомовної лексичної компетенції. Власне комплексне використання інтерактивних методів навчання дозволяє студентам ефективно оволодіти словниковим запасом вивчуваної іноземної мови через іншомовне спілкування, що складає альтернативу традиційному навчанню іншомовного лексичного матеріалу.

Таким чином на основі аналізу науково-методичної літератури та власного досвіду ми уточнили етапи формування лексичної компетенції як компонента іншомовної комунікативної компетенції у навчальній діяльності студентів-економістів з акцентом на інтерактивне засвоєння ними термінологічної лексики підмови економіки. Визначення цих етапів обумовлено перебігом психічних процесів здобуття знань, таких як сприймання, розуміння, усвідомлення, запам'ятовування, узагальнення і систематизація вивченого. На кожному етапі необхідно застосовувати інтерактивні методи навчання, щоб підвищити якість засвоєння навчального матеріалу студентами, сформувати у них пізнавальну активність та здатність самостійно здобувати нові знання. Дотримання розглянутих нами етапів формування лексичної компетенції створить сприятливі передумови для свідомого засвоєння студентами іншомовної лексики як при обговоренні текстів фахового спрямування, так і при розігруванні навчальних комунікативних ситуацій. Перспективою подальшого дослідження є опрацювання проблеми відбору навчального матеріалу та розробки вправ.

Г.А.Гринюк (Київ)
Ю.О.Семенчук (Тернопіль)

- Taxes is a funny world. If you do wrong you get fined – if you do right you get taxed.
- Nowadays we don't make money, we just hold it for the government between tax collections.
- The tax collector must love poor people – he's creating so many of them!
- With taxes taking everything, you work like a dog all your life so you can live like a dog.
- If you pay your income tax, you get to the poorhouse and if you don't pay, you go to the jailhouse.